

Bestämningssfaktorer för långvarig ungdomsarbetslöshet på områdes-, familje- och individnivå

Citera gärna Centrum för epidemiologi och samhällsmedicins rapporter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

Referera till rapporten enligt: Carlberg M, de Munter J, Rasmussen F. Bestämning-
sfaktorer för långvarig ungdomsarbetslöshet på områdes-, familje- och individnivå.
Stockholm: Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Stockholms läns landsting;
2016. Rapport 2016:12.

Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin

Box 1497, 171 29 Solna

ces@sll.se

Arbetsrapport 2016:12

ISBN 978-91-87691-44-7

Författare: Magdalena Carlberg, Jeroen de Munter, Finn Rasmussen

Layout: Viktoria Jonze

Stockholm oktober 2016

Rapporten kan laddas ner från Folkhälsoguiden,

www.folkhalsoguiden.se

Förord

Det är idag känt att ungdomsarbetslöshet i högre grad drabbar individer med skolmisslyckanden i form av många låga eller ofullständiga skolbetyg. Däremot finns mycket liten kunskap om kontextuella faktorerers inverkan på risken för ungdomsarbetslöshet.

Föreliggande rapport syftade till att kartlägga områdesrelaterade faktorers betydelse för långvarig ungdomsarbetslöshet och i synnerhet hur de kan påverka sambandet mellan låga skolbetyg och ungdomsarbetslöshet. Som en bakgrundskunskap undersöktes även individuella och familjerelaterade faktorers betydelse.

Resultaten visade att unga med låga skolbetyg nästan alltid löpte högsta risken för långvarig ungdomsarbetslöshet, men att områdesfaktorer har en avsevärd påverkan på sambandet mellan skolmisslyckande och ungdomsarbetslöshet.

I områden med hög andel utrikes födda i alla åldrar var risken för arbetslöshet 4,5 gånger högre bland unga med låga betyg jämfört med unga med höga betyg. I områden med låg andel utrikes födda i alla åldrar var risken för arbetslöshet bland unga med låga betyg "endast" 3,0 gånger högre än bland unga med höga betyg. Det finns därför anledning att satsa resurser på att förebygga skolmisslyckanden, och särskilt i områden med hög andel utrikes födda i alla åldrar.

Henna Hasson

Tf verksamhetschef

Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Stockholms läns landsting, SLSO

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	5
1. Introduktion.....	6
Ungdomsarbetslösheten i Sverige och i Stockholms län	6
Konsekvenser av ungdomsarbetslöshet.....	7
Bestämningsfaktorer för arbetslöshet – teoretisk modell	7
2. Syfte och frågeställning.....	9
Syfte	9
Frågeställning.....	9
3. Metod	10
4. Resultat	13
4.1 Deskriptiva resultat	13
4.2 Sambandsanalys mellan grundskolebetyg och långvarig ungdomsarbetslöshet	14
Stratifiering utifrån områdestyper	15
5. Diskussion.....	19
Slutsatser	22
6. Referenser.....	24
Bilagor.....	27
Tabell 1a–c. Deskriptiva data.	27
Supplement. Tabell S1. Bestämningsfaktorer utifrån områdestyper	

Sammanfattning

Långvarig ungdomsarbetslöshet har negativa och långvariga konsekvenser för hälsan och för etablering på arbetsmarknaden. Denna rapport fokuserar på områdesfaktorer som kan påverka risken för ungdomsarbetslöshet, men tar även hänsyn till individuella faktorer och familjefaktorer. Kartläggningen är baserad på registerdata för en kohort unga med betyg från årskurs nio i grundskolan mellan 1988 och 1997.

Det är känt att risken för långvarig ungdomsarbetslöshet är högre för individer med låga skolbetyg än för dem med högre betyg. Föreliggande kartläggning utgår från detta samband vid analys av faktorer på individ-, familje- och områdesnivå och deras betydelse för långvarig ungdomsarbetslöshet. När det gäller hur stor andel av sambandet mellan betyg och ungdomsarbetslöshet som förklarades av individ- och familjefaktorer, fann man att unga med låga betyg hade 4,9 gånger högre risk för långvarig ungdomsarbetslöshet i jämförelse med unga med höga betyg, utan justering för individuella och familjerelaterade faktorer. Med justering för dessa faktorer var risken 3,6 gånger högre. För unga med medelhöga betyg var den relativa risken utan justering 2,2 och efter motsvarande justering 1,9. Individ- och familjefaktorer hade således, som väntat, betydelse för sambandet mellan betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet, möjligen i något högre grad bland unga med låga skolbetyg. Faktorerna som här avses är föräldrar med lägre utbildning eller lägre socioekonomisk position, utrikes födda eller ogifta föräldrar, att familjen har fått ekonomiskt bistånd, sjukhusinläggning för psykisk ohälsa hos antingen individ eller föräldrar, samt kön. Det har dock inte varit möjligt att kartlägga den underliggande mekanismen för denna försvagning av sambandet mellan låga skolbetyg och risk för ungdomsarbetslöshet.

Efter indelning av områdena utifrån social kontext såsom andel utrikes födda, arbetslösa och medelinkomst, visade resultaten att sambandet mellan skolbetyg och långvarig ungdomsarbetslöshet var starkare i områden med hög andel utrikes födda än i områden med låg andel utrikes födda, 4,5 respektive 3,0 (med justering för individ- och familjefaktorer). Sambandet mellan skolbetyg och ungdomsarbetslöshet kan således påverkas av den kontextuella faktorn andel utrikes födda i lokalsamhället. Detta kan utnyttjas vid planering av insatser som syftar till att förebygga skolmisslyckanden och ungdomsarbetslöshet. Det finns dock skäl till ödmjukhet inför komplexiteten i dessa två stora samhällsproblem där många bestämningsfaktorer samvarierar.

1. Introduktion

Att etablera sig på arbetsmarknaden är svårt för vissa ungdomar, inte minst dem med avbruten skolutbildning, och långvarig ungdomsarbetslöshet är förknippad med negativa hälsokonsekvenser. Det är därför angeläget att identifiera bestämningsfaktorer för långvarig ungdomsarbetslöshet, vilket är utgångspunkten i föreliggande kartläggning som särskilt inriktar sig på kontextuella faktorer om vilka kunskapen är liten. Ökad kunskap om bestämningsfaktorer på områdes-, familje- och individnivå behövs för att kunna satsa på relevanta förebyggande insatser som kan minska riskerna för skolmisslyckande och ungdomsarbetslöshet.

Ungdomsarbetslösheten i Sverige och i Stockholms län

Arbetslösheten bland unga mäts vanligen som andelen arbetssökande av arbetskraften, enligt en definition av FN:s organ International Labor Organization (ILO) som även inkluderar heltidsstuderande arbetssökande.

Ungdomsarbetslösheten ökade dramatiskt i början av 1990-talet i samband med den finansiella krisen. En viss återhämtning skedde därefter runt sekelskiftet, varefter den åter steg och sedan år 2011 har drygt 20 procent av ungdomarna mellan 15–24 år varit arbetslösa enligt SCBs arbetskraftsundersökningar [1]. I februari 2016 var motsvarande andel 22,1 procent bland unga i åldrarna 15–24 år. I storstadsområden är arbetslösheten generellt lägre än i småstäder och glesbygd. I Stockholms län låg ungdomsarbetslösheten i slutet av 2013 på 15,2 procent enligt Länsstyrelsen [2].

Enligt SCB föreligger långtidsarbetslöshet efter 27 veckor [3], vilket motsvarar cirka 180 dagar eller sex månader. Internationellt är det brukligt att definiera ungdomsarbetslöshet som långvarig först efter minst tolv månader [4]. Negativa hälsoeffekter har dock identifierats redan efter tre månader, det vill säga innan arbetslösheten anses som långvarig [5].

Ungdomar med endast förgymnasial utbildning (grundskola) har en arbetslöshet runt 35–40 procent, ungefär dubbelt så hög som ungdomar med gymnasial eller eftergymnasial utbildning [6]. Ungdomar med ofullständiga betyg har också större svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden än andra.

Andra kända bestämningsfaktorer för ungas arbetslöshet är kön och födelseland. Bland utrikes födda ungdomar är andelen arbetslösa betydligt högre än bland dem som är födda i Sverige, 37 respektive 22 procent år 2012 [6]. Sett till kön är arbetslösheten generellt högre bland unga män än bland unga kvinnor, vilket delvis kan förklaras av svårigheter att få jobb inom traditionellt manliga sektorer samt av att män i lägre grad än kvinnor har eftergymnasial utbildning, särskilt i glesbygd [6,7].

Unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) är ett begrepp som omfattar ungdomar som inte är sysselsatta och inte har tagit del av någon utbildning eller något arbetsmarknadspolitiskt program de senaste fyra veckorna. Etableringen på arbetsmarknaden för denna grupp av unga bedöms som svår då många av dem har befunnit sig utanför den i flera år [8]. Även om UVAS är en viktig riskgrupp för långvarig ungdomsarbetslöshet är den inte den primära målgruppen för den aktuella kartläggningen.

Konsekvenser av ungdomsarbetslöshet

Unga mellan 18–21 år löper större risk än äldre åldersgrupper för negativa hälsoeffekter till följd av arbetslöshet, så som depression och annan psykisk ohälsa samt sämre levnadsvanor [9,10,11]. Mer än var tredje ung arbetslös har nedsatt psykiskt välbefinnande [11], och särskilt arbetslösa unga män löper ökad risk för högt intag av alkohol [11]. Några av de mer allvarliga konsekvenserna för hälsan är ökad mortalitet [12] och en ökad risk för sjukhusinläggning till följd av psykisk ohälsa, alkoholrelaterade problem och suicidförsök, enligt en kartläggning baserad på en liknande population unga som i föreliggande rapport [5].

Även om det har visat sig vara positivt för hälsan att övergå från arbetslöshet till arbete [13] eller från en osäker till en mer varaktig anställning [9], har personer som drabbats av arbetslöshet i ungdomen både en ökad risk för hälsoproblem senare i livet och en större risk för nya arbetslöshetsperioder [9]. En svensk studie av syskonpar visade att ungdomar som blev arbetslösa direkt efter gymnasiet hade en betydligt större sannolikhet att bli arbetslösa under de följande tio åren än övriga ungdomar [14]. Personer med erfarenhet av ungdomsarbetslöshet riskerar också – även om de får arbete – en sämre löneutveckling jämfört med ungdomar som inte drabbats [15]. Sämst var löneutvecklingen för individer som upplevt långvarig ungdomsarbetslöshet [15].

En viktig aspekt angående hälsa och arbetslöshet är hälsoselektion [9,12]. Individer med hälsoproblem har svårare att få och behålla en anställning. Figur 1 visar en konceptuell modell för hur sociala förhållanden kan leda till olika grad av exponering för långvarig ungdomsarbetslöshet och påverka hälsoutfall enligt Diderichsen [16]. Hälsoproblem kan vara både en orsak till och en konsekvens av arbetslösheten [12]. Mest sannolikt för unga människor är dock det senare scenariot, att hälsan påverkas negativt till följd av arbetslöshet. I Figur 1 belyser detta genom att visa hur individer med hälsoproblem kan få en lägre social position (ruta 1) och därmed större risk för ungdomsarbetslöshet (ruta 2). Pilen från ungdomsarbetslöshet (ruta 2) till sjukdom/skada (ruta 3) illustrerar istället ohälsa som en konsekvens av ungdomsarbetslöshet. Sjukdomen eller skadan kan sedan bidra till ytterligare arbetslöshet (ruta 4) och förstärka den onda cirkeln.

Bestämningsfaktorer för arbetslöshet – teoretisk modell

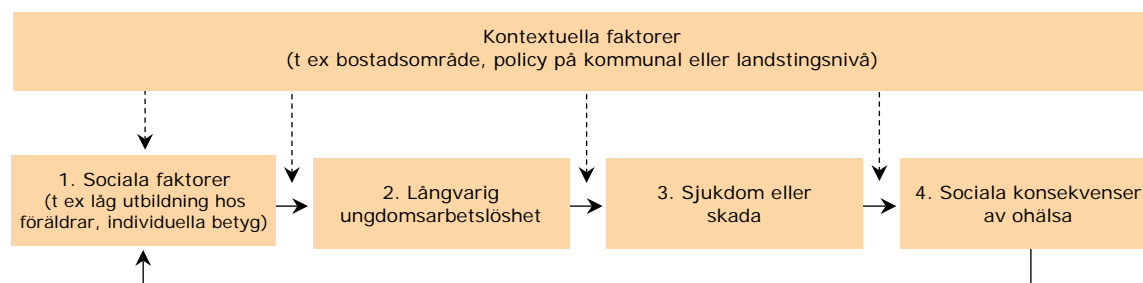
En individs hälsa påverkas av bestämningsfaktorer på olika nivåer [16]. Mest närliggande är individuella faktorer som ålder och kön, men familjerelaterade faktorer är också viktiga för ungdomar. Strukturella eller kontextuella faktorer ligger utanför de individ- och familjerelaterade, och kan även ha betydelse för hur riskfaktorer på individ- och familjenivå påverkar hälsoutfall [18,19].

Skolbetyg är en känd individuell bestämningsfaktor för ungdomsarbetslöshet [20–22]. Kvinnor har högre medelbetyg än män, och elever med svensk bakgrund har högre medelbetyg än elever med annan bakgrund [23].

På kontextuell nivå är det tänkbart att uppväxt och skolgång i så kallade resursfattiga områden, avseende förhållanden så som hög andel utrikes födda, lågutbildade eller låginkomsttagare, påverkar skolbetyg, hälsa och ungdomsarbetslöshet även om de bakomliggande mekanismerna inte är klarlagda. Det har visats att boendesegregation har viss betydelse för ungdomars arbetsmarknadsetablering, även efter hänsyn tagen till selektion, det vill säga att det inte är slumpmässigt var individer bosätter sig vilket

medför en koncentration av dem med liknande bakgrundsfaktorer i segregerade områden [24]. Social interaktion kan också ha betydelse för ungdomsarbetslöshet på områdesnivå [18,31]. Om många i närmiljön exempelvis saknar utbildning och arbete blir också de positiva förebilderna färre, och förväntningarna på att själv få utbildning och arbete lägre [18,31]. Kontextuella faktorer kan även påverka arbetslöshetens effekter på hälsan. Detta har visats i en finsk studie där arbetslöshetsrelaterad mortalitet var lägre i regioner med hög arbetslöshet. En tolkning som diskuterats är att det kan vara lättare att uthärda arbetslöshet om många i omgivningen också är drabbade [19]. Generellt är dock kunskapen liten om kontextuella faktorerens betydelse, särskilt beträffande ungas arbetslöshet.

Modellen av Diderichsen [16] i Figur 1 beskriver möjliga vägar från social kontext till hälsoutfall, och kan identifiera de punkter/mål som är lämpliga för policyer och interventioner. En tidigare kartläggning har belyst sambandet mellan ruta 2 och 3, det vill säga hälsokonsekvenser av ungdomsarbetslöshet [5]. Sjukdom eller skada som uppkommer till följd av ungdomsarbetslöshet (ruta 3) kan sedan föra med sig ytterligare negativa sociala konsekvenser (ruta 4) och exponering för ytterligare sociala faktorer (ruta 1). På så sätt får modellen en cirkulär funktion. Föreliggande kartläggning inriktar sig på individens sociala position under uppväxten och undersöker riskerna för att sociala faktorer (ruta 1) ska leda till långvarig ungdomsarbetslöshet (ruta 2). Detta sker genom analys av sambandet mellan möjliga sociala bestämningsfaktorer på områdes-, familje- respektive individnivå och utfallet långvarig ungdomsarbetslöshet. Det bedöms vara av särskilt intresse att undersöka om det föreligger kontextuella effekter efter justering för individuella och familjefaktorer, och hur dessa är relaterade till sambandet mellan betyg och ungdomsarbetslöshet, vilket är ett fält med ytterst begränsad kunskap.

Figur 1. Konceptuell modell efter Diderichsen 2004 [16]. Heldragna linjer visar hur social skiktning kan uppstå steg för steg. Streckade linjer visar möjligheter att utveckla åtgärder på kontextuell nivå.

2. Syfte och frågeställning

Syfte

Föreliggande kartläggning syftar till att identifiera bestämningsfaktorer för långvarig ungdomsarbetslöshet på områdesnivå och undersöka deras betydelse för *sambandet mellan betyg i årskurs 9 och långvarig ungdomsarbetslöshet* med hänsyn tagen till bestämningsfaktorer på individ- och familjenivå.

Frågeställning

I vilken utsträckning kan *sambandet* mellan låga skolbetyg i grundskolan och risken för ungdomsarbetslöshet förklaras av områdesfaktorer med kontroll för faktorer på individuell och familjenivå?

3. Metod

Urval av studiepopulationen. Studien utgår ifrån 676 034 individer som fick betyg i årskurs 9 under åren 1988–1997 och hade föräldrar som var födda 1948–1973 vilka därmed återfanns i de befintliga register vi hade tillgång till. En betydande andel av ovan nämnda 676 034 ungdomar hade en förälder som var född före 1948. Av detta skäl minskade studiepopulationen till 424 537 individer för vilka det fanns registerdata om båda föräldrarnas sociala förhållanden, födelseland med mera. Flertalet unga individer i studien var födda under åren 1971–1982, och perioden för eventuell arbetslöshet då de var i åldrarna 18–24 år, sträckte sig mellan 1990 och 2005. I den fullt justerade sambandsanalysen ingick 331 347 individer för vilka det fanns kompletta uppgifter för alla använda variabler (se nedan).

Utfall. Utfallsvariabeln utgjordes av långvarig ungdomsarbetslöshet i 180 dagar eller mer någon gång mellan 18 och 24 års ålder.

Exponering. Individuella skolbetyg i årskurs 9 hämtades från Skolverkets register för åren 1988–1997. Vi använde medelvärdet av alla ämnesbetyg. Vid denna tid användes en femgradig betygsskala där 1 innebar lägsta och 5 högsta betyg. De kartlagda individerna indelades i fyra kategorier baserat på betygens normalfördelning. Individuella genomsnittsbetyg högre än en standardavvikelse (sd) över det generella medelbetyget kategoriserades som ”Höga”, medan individuella snittbetyg över det generella medelbetyget och upp till en sd kategoriserades som ”Medelhöga”. På motsvarande sätt kategoriserades individuella snittbetyg lägre än en sd från det generella medelbetyget som ”Låga”, och individuella snittbetyg under det generella medelbetyget och ner till och med en sd som ”Medellåga”. Det ojusterade sambandet mellan grundskolebetyg och långvarig ungdomsarbetslöshet visas i Figur 2.

Övriga bestämningsfaktorer. Kartläggningen inriktades på faktorer på områdes-, familje- och individnivå för att undersöka om de utgjorde bestämningsfaktorer för långvarig ungdomsarbetslöshet (Tabell 1).

Faktorerna har kartlagts vid den tidpunkt som befunnits mest relevant: vid individernas födelse, då individerna gick i årskurs 9 och var cirka 16 år gamla, eller under perioden för eventuell långvarig ungdomsarbetslöshet vid 18–24 års ålder.

Flergenerationsregistret användes för att koppla samman individerna med deras föräldrar. Medicinska Födelseregistret användes för att inhämta data om faktorer vid tiden för individernas födelse. Antalet dagar i arbetslöshet hämtades från Longitudinella integrationsdatabasen för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier (LISA). I LISA finns denna information inlagd per år, men även individer med perioder av arbetslöshet som sträckte sig över skarven mellan två år inkluderades. Övriga uppgifter hämtades från Folkbokföringsregistret för tiden före 1990, respektive från LISA från och med år 1990. Beträffande regionstillhörighet undersöktes några olika etablerade områdesindelningar enligt SCB men regionerna enligt Sveriges kommuner och landsting (SKL) resulterade i tydligast skillnader. SKL-regionerna bygger på regionala karaktärsdrag som storstad, större stad, förort och glesbygd samt turism, varuproduktion, pendling, turism och besöksnäring [25].

Tabell 1: Kartlagda faktorer samt tidpunkt för motsvarande registerdata.

Nivå	Faktor/Tidpunkt	Födelse	Betyg årskurs 9	18 – 24 år	
Individ	Kön	X			
	Födelseår	X			
	Antal flyttar inom Sverige		X	X	
	Migration till/från Sverige			x ¹	
	År för avgångsbetyg i grundskolan		X		
	SKL-region		X		
	Lokal arbetsmarknads-/funktionell analysregion		X		
	Utrikes födda	x			
	Sjukhusinläggning psykisk ohälsa			X ¹	
	Sjukhusinläggning alkoholrelaterad diagnos			x ¹	
	Medicinsk födelseinformation ²	x			
	Antal år i Sverige		X		
	Adopterade	x			
	Skolstorlek		X		
	Antal skolor i kommunen		X		
	Betyg		X		
	Utbildningsnivå			x	
	Befolkningstäthet	X			
	Familj (föräldrar)	Ålder (mamman)	X		
		Utrikes födda	X		
		Ekonomiskt bistånd		X	
		Utbildningsnivå		X	
Socioekonomiskt index (SEI)			X		
Civilstånd		x	X		
Antal år i Sverige			X		
Migration till Sverige				x ¹	
Lokal arbetsmarknads-/funktionell analysregion			X		
SKL-region			X		
Fattigdom		x			
Sjukhusinläggning för psykisk ohälsa				X ¹	
Sjukhusinläggning för alkoholrelaterade diagnoser				x ¹	
Område		Medelinkomst ³		X	X
		Andel med ekonomiskt bistånd ³		X	X
	Andel arbetslösa ³		X	X	
	Andel högutbildade ³		X	X	
	Andel utrikes födda ³		X	X	

Bestämningsfaktorer med signifikant betydelse för långvarig ungdomsarbetslöshet enligt sambandsanalysen har markerats med **X**. Dessa förbättrade sambandsmodellen till skillnad mot övriga faktorer markerade med x.

¹Kartlagda under hela perioden från födelsen t o m 24 års ålder.

²Faktorer från Medicinska Födelseregistret var Apgar score, litenhet för graviditetsvecka, låg respektive hög födelsevikt, samt prematuritet.

³Områdesfaktorerna baserades på församlingar som indelats i tre risknivåer avseende andelen arbetslösa, högutbildade, utrikes födda, mottagare av ekonomiskt bistånd respektive medelinkomst.

Sambandsanalys. Sambandsanalysen baserades på N=353 733 individer för vilka det fanns kompletta uppgifter. Som statistisk analysmodell användes Poissonregression, vilken resulterar i relativa risker (RR) som underlättar utvärdering och jämförelse av effekter mellan grupper. Analysen delades upp i två steg. I det första steget justerades sambandet för påverkan av individuella och familjefaktorer, enligt Figur 3. Justering skedde för en grupp faktorer i taget: individuella faktorer, individuell hälsa, föräldrarelaterade faktorer samt föräldrarnas hälsa. Faktorer i respektive grupp som hade signifikant inverkan på långvarig ungdomsarbetslöshet samt förbättrade regressionsmodellen identifierades som bestämningsfaktorer (se Tabell 1) och behölls i analyserna. Därefter adderades nästa grupp faktorer till analysen, och så vidare. I det andra steget undersöktes påverkan av respektive områdesfaktor separat (Figur 4–6). Beroende på att uppgifter om arbetslöshet tillkom senare i LISA, från 1992 och framåt, kunde i detta steg kompletta uppgifter samlas in för N=331 347 individer. Specifika relativa risker (RR) för respektive faktor visas i en tabellbilaga (Tabell S1).

De faktorer som uteslöts kan samvariera med bestämningsfaktorerna på andra sätt. Ett exempel är utbildningsnivå som samvarierar med betyg och som kan vara en medierande faktor mellan betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet. Detta förhållande bekräftades i analysen och därför exkluderades utbildningsnivå som bestämningsfaktor.

Stratifiering av områdesfaktorer. För att studera inverkan av olika områdesfaktorer på utfallet långvarig ungdomsarbetslöshet i 180 dagar eller mer, genomfördes en stratifiering av alla församlingar i Sverige. Den totala populationen i kartläggningen indelades i olika områdestyper för att undersöka om kontextuella faktorer hade en oberoende effekt, med hänsyn tagen till faktorer på individ- och familjenivå samt andra kontextuella faktorer (N = 331 347). Sammanlagt undersöktes fem områdesfaktorer uppdelat på tre olika nivåer avseende andel arbetslösa, utrikes födda, mottagare av ekonomiskt bistånd respektive högutbildade, samt medelinkomst per område. Indelningen av församlingarna i olika nivåer gjordes på ett liknande sätt som klassificeringen av områden utifrån inkomst enligt Socialstyrelsen 2010 [23]. I korthet rankades församlingarna inom respektive områdestyp, där församlingarna med värden inom den högsta decilen avseende andelen arbetslösa, utrikes födda, respektive mottagare av ekonomiskt bistånd, alternativt decilen med lägst medelinkomst eller den lägsta andelen högutbildade, definierades som potentiella högriskområden. Församlingarna som tillhörde de 50 procent som hade lägst andel arbetslösa, utrikes födda eller mottagare av ekonomiskt bistånd, alternativt högst medelinkomst eller högst andel högutbildade, definierades som lågriskområden och resterande 40 procent rankades som en mellankategori med måttlig risk.

4. Resultat

4.1 Deskriptiva resultat

I det här avsnittet redogörs för vilka faktorer på individ-, familje-, och områdesnivå som var associerade med långvarig ungdomsarbetslöshet mellan 18 och 24 års ålder, utan hänsyn till andra faktorer.

Det var vanligare att drabbas av långvarig ungdomsarbetslöshet för dem som hade en av följande bakgrundsfaktorer (se Bilaga 1a–1c) på **individnivå**: låga avgångsbetyg i årskurs 9, 2-årigt gymnasium eller kortare utbildning, var utrikes födda, hade bott kort tid i Sverige, hade flyttat många gånger, någon gång i livet hade varit inlagda på sjukhus till följd av psykisk ohälsa eller alkoholrelaterade hälsoproblem, eller var män.

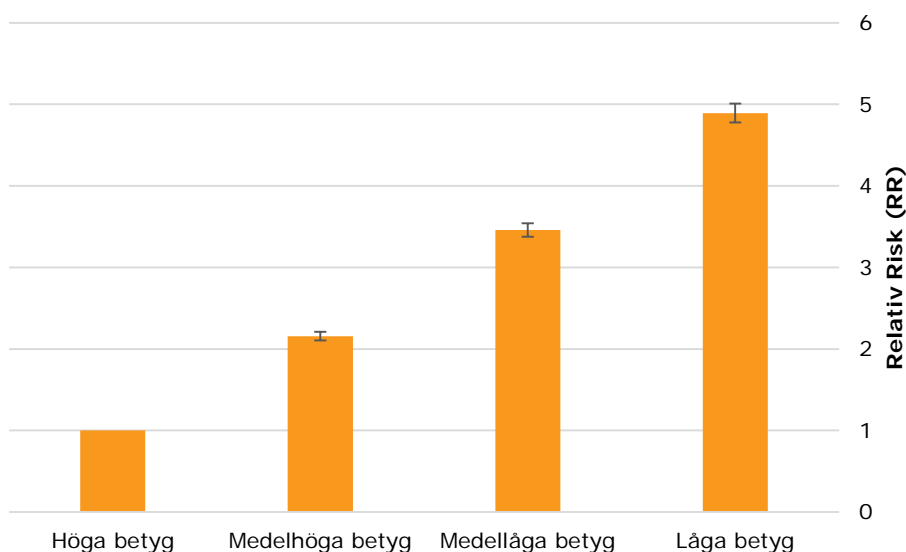
På **familjenivå** sågs ett liknande mönster för mammor och pappor för de flesta föräldrarelaterade faktorer. I Bilaga 1b–c visas endast data för mammor, men resultaten var snarlika för pappor. Det var vanligare att drabbas av långvarig ungdomsarbetslöshet för individer som hade mammor och pappor med en av följande bakgrundsfaktorer: var utrikes födda, hade annat civilstånd än gift, hade kortare utbildning än 3-årigt gymnasium, hade lägre socioekonomiskt index (SEI), eller någon gång hade varit inlagda på sjukhus för psykisk ohälsa eller alkoholrelaterade hälsoproblem.

På **områdesnivå** var det vanligare att drabbas av långvarig ungdomsarbetslöshet mellan 18 och 24 års ålder bland individer som bodde i områden med hög andel arbetslösa. Likaså var långvarig ungdomsarbetslöshet vanligare bland individer som bodde i områden med låg medelinkomst. I områden med hög andel utrikes födda sågs snarare en lägre andel individer mellan 18 och 24 år med långvarig ungdomsarbetslöshet än i områden med lägre andel utrikes födda. Dock synliggör dessa deskriptiva resultat för alla kartlagda individer inte hur situationen ser ut för individerna inom respektive betygskategori. I sambandsanalysen som beskrivs i nästa avsnitt och även tar statistisk hänsyn till sambandet mellan betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet, framträder ett delvis omvänt mönster för de olika områdestyperna (se Figur 4–6).

I det följande analyseras sambandet mellan låga betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet med avseende på vilka faktorer på individ, familje- och områdesnivå som hade störst inverkan på detta samband efter ömsesidig justering.

4.2 Sambandsanalys mellan grundskolebetyg och långvarig ungdomsarbetslöshet

Som väntat förelåg ett starkt samband mellan betyg i årskurs 9 och senare risk för långvarig ungdomsarbetslöshet mellan 18 och 24 års ålder. Figur 2 visar detta samband ojusterat, utan hänsyn till förklarande faktorer på individ-, familje- och områdesnivå. Figuren visar en tydligt ökande relativ risk (RR) i de lägre jämfört med de högre betygskategorierna. För gruppen med 'Låga betyg' fann man en 4,9 gånger högre risk för långvarig ungdomsarbetslöshet jämfört med gruppen med 'Höga betyg'.

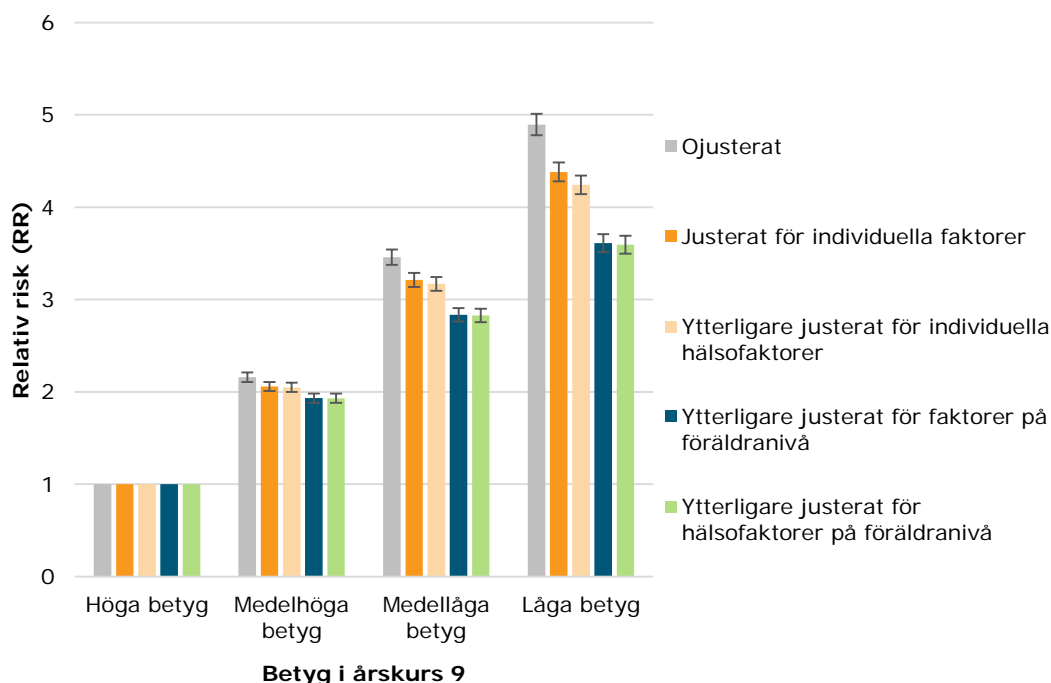

Figur 2. Samband mellan avgångsbetyg i årskurs 9 och långvarig ungdomsarbetslöshet mellan 18–24 års ålder. Ej justerat för faktorer på individ-, familje- och områdesnivå.

I sambandsanalysen som redovisas i det följande, justerades ömsesidigt för effekterna av individuella, familje- och områdesfaktorer för att skatta den relativa risken för långvarig ungdomsarbetslöshet av en specifik faktor med hänsyn taget till alla andra ingående faktorer. Det första steget i sambandsanalysen visar påverkan av individuella och familjefaktorer på sambandet (Figur 3). I det andra steget redovisas påverkan av områdesfaktorer separat eftersom skillnaderna var stora mellan olika områdestyper (Figur 4–6).

Figur 3 illustrerar hur stor del av sambandet mellan betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet som kan förklaras av individuella faktorer och individuell hälsa, samt av föräldrafaktorer och föräldrarnas hälsa. Som ses i figuren är sambandet starkare i de lägre betygskategorierna. Ett annat slående resultat är att sambandet mellan betyg och arbetslöshet också försvagas mer i de två lägre betygskategorierna vid justering för individuella och föräldrafaktorer. Allra mest påverkas den lägsta betygskategorierna där den relativa risken (RR) sjunker från 4,9 till 3,6 efter justeringen. Med andra ord försvagas RR med 27 procent av individuella och föräldrafaktorer i denna betygskategori. I kategorin med de näst lägsta betygen försvagas sambandet med 18 procent av RR av dessa faktorer och i kategorin med de näst högsta betygen är

motsvarande siffra 11 procent. Samtidigt kan dock, åtminstone i de lägsta betygskategorierna där den justerade RR är 3,6 respektive 2,8, sambandet fortfarande betraktas som starkt även när samtliga individuella och föräldrafaktorer har vägts in.

Figur 3. Samband mellan betyg i årskurs 9 och långvarig ungdomsarbetslöshet vid 18–24 års ålder. Justering för individuella faktorer och föräldrafaktorer. N=353 733.

Det samband mellan låga betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet som kvarstår i Figur 3 efter justeringen för individuella och föräldrafaktorer – RR 3,6 – är inte justerat för områdesfaktorer vilka rimligen förklarar en del av den kvarstående risken, som dock även kan bero på faktorer som inte har varit mätbara i den aktuella kartläggningen.

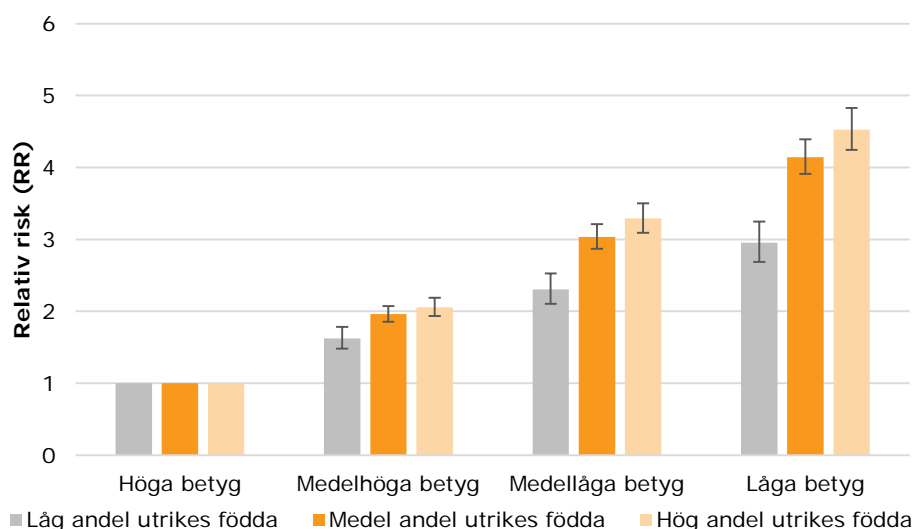
Stratifiering utifrån områdestyper

I det följande beskrivs hur sambandet mellan betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet påverkas i olika områdestyper avseende andel utrikes födda, andel arbetslösa samt medelinkomst på områdesnivå. De andra två områdestyperna, hög andel mottagare av ekonomiskt bistånd och låg andel högutbildade, var inte meningsfulla att analysera bland annat till följd av för få observationer.

Områden med hög andel utrikes födda

I Figur 4 jämförs sambandet mellan olika betygs kategorier och långvarig ungdomsarbetslöshet i områden med varierande andel utrikes födda. Här ses en tydlig gradient där det för alla betygs kategorier gäller att ungdomsarbetslösheten var högst i områden med hög andel utrikes födda och lägst i områden med låg andel utrikes födda. Det framgår också att individer med låga betyg i alla områdestyper har högst ungdomsarbetslöshet och individer med höga betyg lägst ungdomsarbetslöshet. Mönstret är alltså det samma i områden med hög andel utrikes födda som i områden med låg andel utrikes födda. Sambandet är som starkast bland individer med de lägsta

betygen, där risken är som allra högst – RR 4,5 – i de områden som har den högsta andelen utrikes födda. I områden med medelhög andel utrikes födda var RR 4,1 och i områden med lägst andel utrikes födda var RR 3,0. För kategorin med de lägsta betygen går utvecklingen alltså åt motsatt håll jämfört med de deskriptiva data för alla unga utan uppdelning på betyg, som visade en minskande långvarig arbetslöshet med ökande andel utrikes födda på områdesnivå (Tabell 1c).

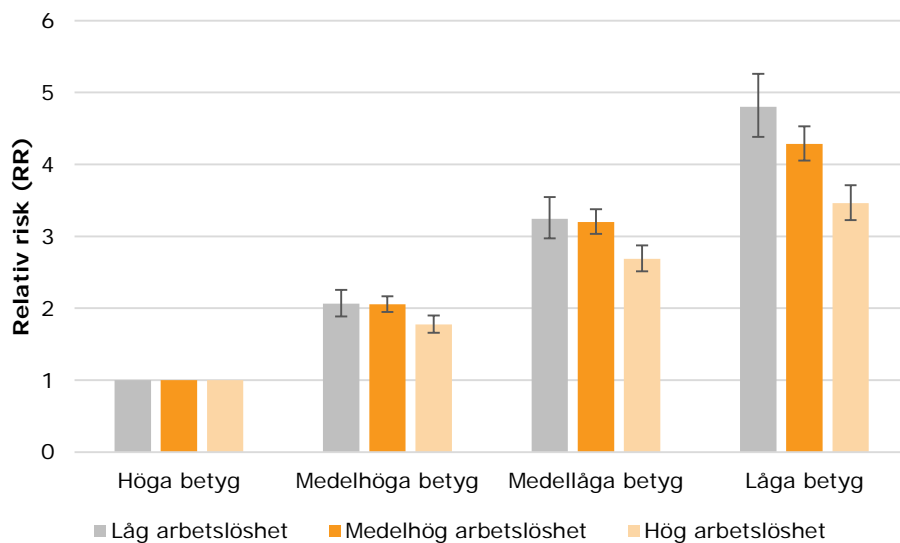

Figur 4. Sambandet mellan skolbetyg och långvarig ungdomsarbetslöshet i områden med varierande andel utrikes födda. Justering har gjorts för faktorer på individ- och familjenivå samt för andra områdesfaktorer.

Låg andel utrikes födda N=49 028, Medelhög andel utrikes födda N=154 233, Hög andel utrikes födda N=128 086. Totalt: N=331 347.

Områden med hög andel arbetslösa

Områdesfaktorn arbetslöshet i alla åldrar illustreras i Figur 5. Här jämförs hur sambandet mellan betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet påverkas av kontextuell variation i andelen arbetslösa. Dessa resultatet ger inte stöd för att hög arbetslöshet i alla åldrar är en riskfaktor för ungdomsarbetslöshet. Bland individerna med de lägsta betygen var det snarare så att den största risken för ungdomsarbetslöshet förelåg i områdena med lägst andel arbetslösa (RR 4,8). I mellankategorin var RR 4,3 och i kategorin med högst arbetslöshet i alla åldrar var RR 3,5. Det bör samtidigt beaktas att enligt deskriptiva data (Tabell 1c) ökade arbetslösheten bland unga med ökande arbetslösheten i alla åldrar på områdesnivå. När arbetslösheten ökar för alla, inklusive dem med höga betyg (som är referensgrupper), kan det resultera i minskade relativa risker mellan de olika betygskategorierna. Resultaten bör därför tolkas med stor försiktighet. Oavsett detta visar resultaten att skillnaderna mellan betygskategorier avseende risk för ungdomsarbetslöshet var mycket stora och att unga med låga betyg alltid löpte den största risken för långvarig ungdomsarbetslöshet.

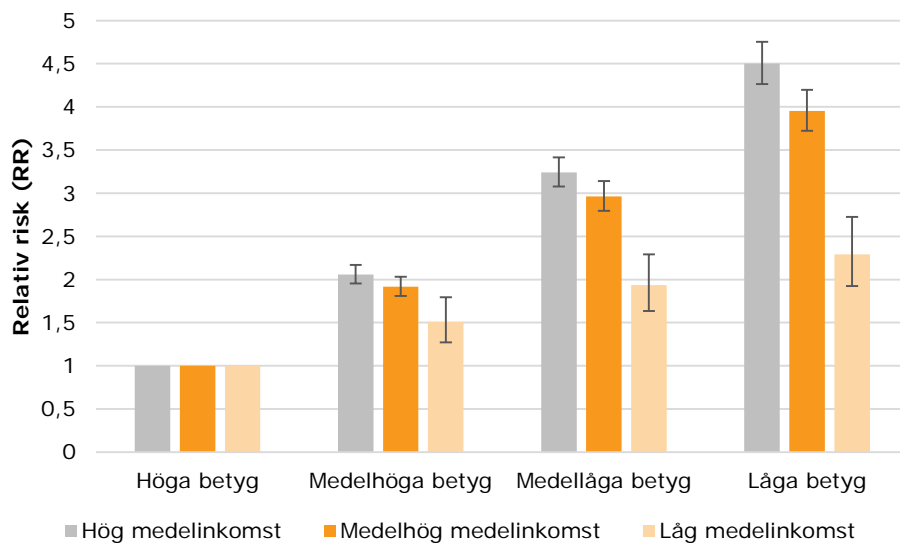

Figur 5. Sambandet mellan skolbetyg och långvarig ungdomsarbetslöshet i områden med varierande andel arbetslösa. Justering för faktorer på individ- och familjenivå samt för andra områdesfaktorer.

Låg arbetslöshet N=91 610, Medelhög arbetslöshet N=168 025, Hög arbetslöshet N=71 712. Totalt N=331 347.

Områden med låg medelinkomst

I Figur 6 jämförs tre olika nivåer av områdesinkomst avseende påverkan på sambandet mellan betyg och ungdomsarbetslöshet. Resultaten liknar dem för områdesfaktorn arbetslöshet. Sambandet mellan låga betyg och ungdomsarbetslöshet var som starkast i de områden som hade högst medelinkomst där RR var 4,5 varefter risken minskade till RR 4,0 i områdena med medelhög medelinkomst och till RR 2,3 i områdena med lägst medelinkomst. Jämfört med Figur 5 (arbetslöshet på områdesnivå) visar Figur 6 större skillnader mellan ungdomsarbetslöshet i områden med hög medelinkomst och områden med låg medelinkomst. I områden med låg medelinkomst tycks låga betyg ha mindre betydelse för långvarig ungdomsarbetslöshet än i övriga områden. Det bör samtidigt beaktas att enligt deskriptiva data (Tabell 1c) ökade den långvariga arbetslösheten för alla unga totalt sett i takt med att inkomsterna på områdesnivå minskade. När ungdomsarbetslösheten ökar med fallande medelinkomst i alla betygskategorier, inklusive dem med höga betyg (som är referensgrupper), kan det resultera i minskade relativa risker mellan unga i betygskategorierna. Resultaten bör därför tolkas med stor försiktighet.

Figur 6. Sambandet mellan skolbetyg och långvarig ungdomsarbetslöshet i områden med varierande medelinkomst. Justering för faktorer på individ- och familjenivå samt för andra områdesfaktorer.

Låg medelinkomst N=8 661, Medelhög medelinkomst N=124 353, Hög medelinkomst N=198 333. Totalt: N=331 347.

5. Diskussion

Ett av de viktigaste resultaten från den aktuella kartläggningen, är att det starka sambandet mellan den individuella bestämningsfaktorn låga betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet kvarstod i alla områdestyper som analyserades, dock med varierande styrka. Individerna med de lägsta betygen löpte nästan alltid den största risken för ungdomsarbetslöshet, men i relation till individerna med de högsta betygen varierade risken kraftigt mellan olika områdestyper (med riskökningar från 2,3 till 4,5 gånger). Dessa resultat tyder på att sambandet är känsligt för kontextuella faktorer.

Av de områdesfaktorer som undersöktes hade hög andel utrikes födda en stor inverkan på sambandet mellan låga betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet (RR 4,5). Detta resultat kan vara en avspeglning av att en hög koncentration av utrikes födda föräldrar och andra vuxna i dessa områden medförde större svårigheter för unga att få arbete till följd av exempelvis segregation och svagare kontaktnät och att de unga därför i högre grad konkurrerade med sina betyg.

Områdesfaktorerna hög andel arbetslöshet och låg medelinkomst hade också inverkan på sambandet mellan låga betyg och långvarig ungdomsarbetslöshet, men här blev mönstret det omvända inom varje betygskategori jämfört med områdesfaktorn utrikes födda. Således var RR för långvarig arbetslöshet bland unga med låga betyg lägre i områden med hög arbetslöshet i alla åldrar eller låga medelinkomster jämfört med övriga unga med medelhöga eller höga betyg. Det är dock troligt att dessa paradoxala resultat åtminstone delvis kan förklaras av ökande ungdomsarbetslöshet bland unga i alla betygs kategorier, inklusive dem med höga betyg, med växande arbetslöshet i alla åldrar, respektive minskande medelinkomst. Det är även tänkbart att fler individer med låga betyg i riskområdena kan ha avstått ifrån att registrera sig som arbetssökande vilket också kan bidra till en missvisande bild av att hög områdesarbetslöshet och låga områdesinkomster skulle "skydda" individer med låga betyg mot långvarig ungdomsarbetslöshet. Resultaten i Figur 5 och Figur 6 bör därför tolkas med stor försiktighet.

Det är dock också möjligt att ungdomar med låga betyg från områden med hög arbetslöshet i alla åldrar (eller låg medelinkomst) i högre grad än dem med låga betyg från områden med låg arbetslöshet i alla åldrar (eller hög medelinkomst) sökte enkla, inte så krävande arbeten, eller de arbeten som var tillgängliga, även om de var lågavlönade, tillfälliga, eller på deltid. Ett annat incitament kan ha varit att de med låga betyg från områden med hög arbetslöshet i alla åldrar inte hade uppnått ekonomisk trygghet genom socialförsäkringssystemet och återigen av försörjningsskäl hade större press på sig att arbeta, medan unga i mer välbärgade områden kanske i högre grad blev försörjda av sina föräldrar i väntan på att mer attraktiva arbeten skulle bli sökbara. Eftersom personer i lågavlönade arbeten vanligen har en kortare utbildning, och utbildningsgrad ofta förs vidare från generation till generation, kan detta också ha bidragit till att unga i områden där många föräldrar var låginkomsttagare av den anledningen hade en högre acceptans och beredskap för att söka lågavlönade arbeten.

Beträffande bestämningsfaktorer på individnivå fanns en liten könsskillnad i utfallet långvarig ungdomsarbetslöshet, där kvinnor hade en något lägre risk än män att drabbas i överensstämmelse med vad andra har funnit [6]. Könsskillnaden kvarstod även efter kontroll för andra faktorer på individ-, familje- och områdesnivå.

Födelseland påverkade också risken i linje med en norsk kartläggning [27], men sambandsanalysen i den aktuella kartläggningen visade att det snarare var utrikes födda föräldrar som ökade risken än om individen var utrikes född. I områden med låg medelinkomst utgjorde dock utrikes födda föräldrar inte längre en riskfaktor, vilket kan tyda på en selektionseffekt i linje med fynden i Social rapport 2010 [24].

Individer som varit inlagda på sjukhus för psykisk ohälsa hade högre risk att senare drabbas av långvarig ungdomsarbetslöshet, vilket inte motsäger andra fynd om ett tvåvägssamband mellan psykisk ohälsa och arbetslöshet [9–12].

På familjenivå hade föräldrars utbildning och socioekonomiska index i hög grad betydelse för risken att drabbas av långvarig ungdomsarbetslöshet. Detta resultat är i samklang med andra studier [23,27,28]. Individer i familjer som någon gång hade erhållit ekonomiskt bistånd löpte också en ökad risk för långvarig ungdomsarbetslöshet, i linje med resultat som visade en motsvarande risk för barn till låginkomsttagare [27]. Dock utgjorde områden med låg medelinkomst i den aktuella kartläggningen återigen ett undantag då föräldrar med längre utbildning och högre socioekonomiskt index inte längre minskade risken för långvarig ungdomsarbetslöshet och därmed inte utgjorde bestämningsfaktorer i denna kontext.

Vidare utgjorde föräldrarnas civilstånd – om annat än gift – en riskfaktor för långvarig ungdomsarbetslöshet, vilket överensstämmer med andra studier [27,29]. Exempelvis har det visats att barn till ensamstående föräldrar uppvisar dubbelt så hög frekvens av studieavbrott efter genomgången grundskola som barn som har vuxit upp med två föräldrar [29]. Barn till ensamstående föräldrar är även i högre grad inskrivna på arbetsförmedlingen än barn till två föräldrar [29].

Individer med föräldrar som varit inlagda på sjukhus för psykisk ohälsa löpte en något större risk för långvarig arbetslöshet mellan 18 och 24 års ålder. Detta gällde vid analys av alla områden totalt samt i områden med den högsta andelen utrikes födda. I områden med den högsta andelen arbetslösa var det endast pappor som varit inlagda på sjukhus för psykisk ohälsa som innebar en ökad risk för långvarig ungdomsarbetslöshet för individen. Ett undantag fanns, nämligen områden med den lägsta medelinkomsten där föräldrars psykiska ohälsa inte längre utgjorde någon riskfaktor för långvarig ungdomsarbetslöshet. Delvis i överensstämmelse med detta resultat, fann en svensk kartläggning av Hjern m fl [30] att färre barn till psykiskt sjuka hade en arbetsrelaterad inkomst i jämförelse med barn till föräldrar utan psykisk sjukdom.

Baserat på den svenska definitionen av långvarig ungdomsarbetslöshet valdes utfallet 180 dagar eller mer [4]. Detta visade sig vara ett lämpligt val också beträffande resultaten, då de flesta undersökta möjliga bestämningsfaktorer gav utslag först vid långvarig ungdomsarbetslöshet, vilket tyder på att kortare perioder av ungdomsarbetslöshet inte är lika styrda av sociala bestämningsfaktorer. Dock har en tidigare kartläggning demonstrerat allvarliga negativa hälsokonsekvenser för unga redan vid 90 dagars arbetslöshet [5].

Studiepopulationen begränsades av praktiska skäl till ungdomar med något yngre föräldrar. En viss selektion finns således i materialet genom att individer med äldre föräldrar har exkluderats. Eftersom ungdomar med äldre föräldrar oftast har en mer stabil socioekonomisk situation än unga med yngre föräldrar torde exkluderingen i liten utsträckning drabba utsatta ungdomar med låga betyg, det vill säga den riskkategori som står i fokus för kartläggningen.

En viss skevhet kan vara inbyggd i sambandsanalysen då den inte inkluderade alla kartlagda individer utan endast dem som det fanns kompletta uppgifter för. Vid justering för individuella och familjefaktorer och den följande analysen uppdelat efter områdestyp fanns komplett information om 331 347 individer.

En annan begränsning med den aktuella kartläggningen är att den baserar sig på registerdata och därför inte har några uppgifter om exempelvis individernas tillgång till sociala nätverk, attityder till arbetslöshet, eller andra faktorer som kan ha bidragit till de starka områdeseffekter som har påvisats. I en svensk kartläggning analyserades betydelsen av social interaktion för arbetslöshet bland ungdomar 20–24 år [31]. Resultatet tydde på en grannskapseffekt på så sätt att arbetslösa ungdomar i lägre omfattning sökte jobb om en hög andel av deras jämnåriga i närområdet också var arbetslösa, medan sökaktiviteten ökade då förhållandet var det omvända [31]. En förklaring till detta kan vara att förväntningarna på att en ung person ska söka arbete blir lägre om andra ungdomar i omgivningen har lägre sökaktivitet, det vill säga en anpassning till den ”normala” aktiviteten i närområdet.

Denna rapport bygger på data från tiden då det relativa betygssystemet fortfarande tillämpades, vilket innebar att betygen skulle följa en normalfördelning inom varje skola. Sannolikt innebar inte ett visst betyg samma kunskapskrav i alla områden, enligt Skolverkets statistik om lägre medelbetyg i resursfattiga kommuner jämfört med resursstarka. Skillnaden i kunskapsnivåer kan vara ännu större vid beaktande av att det generellt sett finns fler högutbildade föräldrar i resursstarka områden och att fler barn där växer upp i en studiemotiverande miljö, vilket kan medföra att lärarnas betygsättning sker enligt en mer krävande måttstock.

De relativa betygen ersattes med målrelaterade bland annat för att höja nivån på elevernas kunskaper. Efter att målrelaterade betyg infördes 1994–1996 finns dock inga indikationer på minskad marginalisering. I samband med reformen ökade andelen elever utan fullständiga grundskolebetyg [22]. Färre på de praktiska linjerna, där fler hade låga grundskolebetyg, tog ut gymnasieexamen på normal tid [20]. Förlängningen av yrkeslinjerna från 2 till 3 år ledde till fler avhopp och därmed ofullständiga gymnasiebetyg, särskilt bland unga män med låga grundskolebetyg [21]. Läsåret 2014/2015 gick 23 procent av eleverna ut grundskolan utan att ha nått kunskapskraven i ett eller flera ämnen och fick därmed ofullständiga betyg [32]. Det vanligaste ämnet för ofullständigt betyg är matematik. Hela 13 procent saknade behörighet i matematik, svenska eller engelska och därmed behörighet till något gymnasieprogram. Dessa elever löper större risk att hamna i ungdomsarbetslöshet eller utanförskap. Skolbetyget kan även påverka hälsan; i en svensk studie hade eleverna med de lägsta betygen en 4,57 gånger högre risk för suicid än eleverna med de högsta betygen [33].

I förebyggande syfte behövs insatser som motverkar skolmisslyckanden och därmed även andra associerade negativa konsekvenser för individen, förutom långvarig ungdomsarbetslöshet. Eftersom vissa grupper av unga löper större risk att drabbas av långvarig ungdomsarbetslöshet bör stödinsatserna också inriktas speciellt för dessa ungdomar, enligt ett förslag från svenska forskare [22]. De mest sårbara grupperna är unga som inte har avslutat sin gymnasieutbildning, utrikes födda ungdomar samt unga med nedsatt arbetsförmåga till följd av funktionsnedsättning [22,24]. Den aktuella kartläggningen har studerat grundskolebetyg och inte gymnasiebetyg, men om de förra är låga är risken sannolikt högre att även de senare är det. Dessa ungdomar återfinns ofta bland unga som varken arbetar eller studerar (UVAS), bland vilka 30 procent endast har grundskoleutbildning [34]. För 15 procent, varav de flesta är utrikes födda, saknas uppgift om utbildning [34]. Kort alternativt bristande utbildning, ohälsa, att ha föräldrar

med låg utbildningsnivå, att ha vistats i landet mindre än 5 år, eller att bo i ett socialt utsatt område, är faktorer som i Sverige ökar risken att hamna i gruppen unga som varken arbetar eller studerar [24,35,36].

Inom Europeiska Unionen antogs år 2013 en rekommendation om att införa en ungdomsgaranti som innebär att alla ungdomar upp till 25 år ska få ett högkvalitativt erbjudande om jobb, vidareutbildning, lärlingsutbildning eller praktik senast fyra månader efter att de har avslutat sin formella utbildning eller blivit arbetslösa, det vill säga innan de har hunnit inträda i långtidsarbetslöshet. Detta är lovvärt men fyra månader förefaller att vara en för lång period med beaktande av att allvarliga hälsokonsekvenser uppträder redan efter 90 dagar, det vill säga tre månader. Att korta ner garantitiden till två månader vore sannolikt bättre ur ett hälsoperspektiv.

Resultaten av kartläggningen går att applicera på modellen i Figur 1, anpassad efter Diderichsen [16]. Modellen kan därför användas för att tillämpa kunskap om möjliga risk- och skyddsfaktorer exempelvis i förebyggande arbete.

Figur 1 illustrerar hur social position och skiktning (ruta 1) leder till differentiell exponering för riskfaktorer som i sin tur påverkar exempelvis utfallet långvarig ungdomsarbetslöshet (ruta 2). Exempelvis skapas genom bland annat selektion, olika områdestyper där möjligheterna för och förväntningarna på ungdomar att hitta arbete varierar. I den sociala skiktningen ingår också vilka arbeten ungdomarna söker och får.

Europeiska Unionens ungdomsgaranti motsvarar i Figur 1 en insats för att motverka processen mellan ungdomsarbetslöshet (ruta 2) och sjukdom eller skada (ruta 3). Åtgärder behövs dock också för att ge stöd till unga människor som redan drabbats av utanförskap och liknande till följd av ungdomsarbetslöshetsrelaterad ohälsa, det vill säga motsvarande en interventionsnivå mellan sjukdom eller skada (ruta 3) och sociala konsekvenser av ohälsa (ruta 4). Modellen kan vidare betraktas som cirkulär då ytterligare försämring av social position i ruta 4 kan öka risken för social utsatthet i ruta 1.

Sammantaget torde det vara mer kostnadseffektivt att skraddarsy insatser för sårbara ungdomsgrupper än att bekosta satsningar på generell nivå. Eftersom kontextuella faktorer förefaller att ha avsevärd påverkan på utfallet långvarig ungdomsarbetslöshet kan det vara en fördel för lokalpolitiker att kartlägga de specifika förhållandena i berörda områden vid utformandet av förebyggande insatser. Åtgärder för att stödja unga till godkända betyg och att fullfölja sina studier i grundskolan och gymnasiet kan vara ett sätt att motverka långvarig ungdomsarbetslöshet och utanförskap på arbetsmarknaden. Resultaten i denna kartläggning motiverar till sådana insatser framför allt i områden med hög andel utrikes födda.

Slutsatser

Den aktuella kartläggningen tillför ny kunskap och påvisar att effekterna av ungdomsarbetslöshetens bestämningsfaktorer i hög grad är områdesberoende. Kontextuell sammansättning kan således addera ytterligare påverkan utöver den som orsakas av individuella och familjefaktorer, samt modifiera effekten av faktorer på individuell och familjenivå. Interventioner är angelägna för att motverka de försämrade livschanserna för de drabbade individerna.

Områden med hög andel utrikes födda innebar i vår studie en ökad risk för ungdomsarbetslöshet, särskild bland unga med låga skolbetyg. Sådana områden bör därför prioriteras vid utformning av insatser.

Oavsett områdestyp var det nästan alltid individerna med de lägsta betygen som löpte den största risken för långvarig ungdomsarbetslöshet. Insatser som tidigt kan upptäcka barn med risk för skolmisslyckanden i form av låga och/eller ofullständiga grundskolebetyg torde därför utgöra ett effektivt sätt att motverka inte bara dessa individers risk för långvarig ungdomsarbetslöshet, utan även andra negativa konsekvenser av låga betyg som exempelvis suicidalt beteende.

6. Referenser

1. Statistiska centralbyrån (SCB). Arbetskraftsundersökningarna (AKU).
2. Länsstyrelsen. Läget i länet. Arbetsmarknad och ekonomi februari 2014. Länsstyrelsen, 2014.
3. Malmer S och Samuelsson D. Långtidsarbetslöshet bland personer i åldern 15–74 år. Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden. Serie AM – Arbetsmarknad 110 SM 103. Statistiska centralbyrån (SCB), 2011.
4. Global Employment Trends for Youth 2015. ILO, 2015.
5. CES. Bjeremo H, Tynelius P, Thern E, Boström-Dalman C, Lager A och Rasmussen F. Ökad risk för sjukhusinläggning för psykisk ohälsa, suicidförsök och alkoholrelaterade problem bland unga arbetslösa i Stockholms län. Faktablad 2015:2, CES, SLL.
6. Oscarsson, E. Ungdomsarbetslöshet – Mätt, orsaker och politik. Sveriges Akademikers Centralorganisation, SACO, 2013.
7. Män och jämställdhet. Betänkande av utredningen om Män och jämställdhet. Statens offentliga utredningar (SOU) 2014:6, Bilaga 11, Utbildningsdepartementet.
8. Nilsson M och Swärd E. Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden – fokus på unga som varken arbetar eller studerar. URA 2013:4, Arbetsförmedlingen, 2013.
9. Janlert U. Arbetslöshet och hälsa – en kunskapsöversikt, 2012.
10. Hammarström A och Janlert U. Nervous and depressive symptoms in a longitudinal study of youth unemployment – selection or exposure? *Journal of Adolescence*, 20: 293–305, 1997.
11. SCB. Valfärd nr 4, 2009.
12. Hammarström A. Health consequences of youth unemployment – review from a gender perspective. *Social Science and Medicine*, 38(5): 699–709, 1994.
13. Romeu Gordo L. Effects of short- and long term unemployment on health satisfaction: evidence from German data. *Applied Economics*, 38:2335–2350, 2006.
14. Nordström Skans O. Har ungdomsarbetslöshet långsiktiga effekter? Rapport 2004:13, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Ifau, 2004.
15. Gregg P and Tominey E. The Wage Scar from Youth Unemployment. CMPO Working Paper Series No. 04/097, CMPO and Department of Economics, The University of Bristol, UK, 2004.
16. Diderichsen F. Resource allocation for health equity: issues and methods. Health, Nutrition and Population (HNP) Discussion Paper. The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, 2004.
17. Whitehead M och Dahlgren G. What can be done about inequalities in health? *Lancet*, 338:1059-1063, 1991.
18. Kölegård Stjärne M, Fritzell J, Brännström L, Estrada F och Nilsson A. Boendesegregationens utveckling och konsekvenser. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2-3, 2007.

19. Martikainen P, Mäki N och Jantti M. The Effects of Unemployment on Mortality following Workplace Downsizing and Workplace Closure: A Register-based Follow-up Study of Finnish Men and Women during Economic Boom and Recession. *American Journal of Epidemiology*, 165(9):1070-1075, 2006.
20. Björklund A, Fredriksson P, Gustafsson J-E, Öckert B. Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen? Rapport 2010:13, Ifau – Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, 2010.
21. Hall C. Medförde längre och mer generella yrkesprogram en minskad risk för arbetslöshet? Rapport 2013:16, Ifau – Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, 2013.
22. Engdahl M och Forslund A. En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden. Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2015:3, 2015.
23. Skolverket. Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2013/2014 PM Dnr 2014:55, Utbildningsstatistikenheten, Skolverket, 2014.
24. Socialstyrelsen. Social rapport 2010.
25. SKL, 2011.
26. Skolverket. Skolverkets Internetbaserade Resultat- och kvalitetsInformationsSystem (SIRIS). <http://sir.is.skolverket.se/siris/f?p=101:42:0::NO::>
27. Rasmussen I, Dyb V A, Heldal N och Strom S. Samfunnsekonomiske konsekvenser av marginalisering blant ungdom. Vista Analyse på uppdrag av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Norge. Vista Analyse Rapport nr 7, 2010.
28. Statens folkhälsoinstitut. Barn och unga 2013 – utvecklingen av faktorer som påverkar hälsan och genomförda åtgärder. Samordnad folkhälsorapportering. Rapport 2013:02, Statens folkhälsoinstitut, 2013.
29. Selin G och Tydén H. Arbetsmarknaden för personer som avbrutit sina gymnasiestudier. Arbetsmarknad och arbetsmarknadspolitik, Ura 2003:8. Arbetsmarknadsstyrelsen, 2003.
30. Hjern A, Arat A, Vinnerljung B. Att växa upp med föräldrar som har missbruksproblem eller psykisk sjukdom – hur ser livet ut i ungvuxen ålder? Nka, Barn som anhöriga, Rapport 2014:4. Nka, Linnéuniversitetet, Centre for Health Equity Studies (CHESS), 2014.
31. Hedström P, Kolm A-S, Åberg Y. Social interaktion och arbetslöshet. Rapport 2003:11, Ifau – Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, 2003.
32. Ekonomifakta. Studieresultat – grundskolan av Frida Nannesson, webbartikel 2015-10-05.
33. Björkenstam C, Weitoft GR, Hjern A, Nordström P, Hallqvist J, Ljung R. School grades, parental education and suicide – a national register-based cohort study. *J Epidemiol Community Health*, 65:993-998, 2011.
34. Statistiska centralbyrån (SCB). Valfärd. Statistik om välfärd, arbetsmarknad, utbildning och befolkning, 2015:1. (Statistiska centralbyrån (SCB). Valfärd. Statistik om välfärd, arbetsmarknad, utbildning och befolkning, 2016:1.)

35. Unga utanför. Statens offentliga utredningar (SOU) 2003:92, Utbildningsdepartementet.
36. Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun. Statens offentliga utredningar (SOU) 2013:13, Utbildningsdepartementet.

Bilagor

Tabell 1a–c. Deskriptiva data.

Bakgrundsfaktorer vid födelsen, avgångsbetyget i årskurs 9 respektive under perioden 18–24 år relaterat utfall i långvarig ungdomsarbetslöshet 18–24 år.

Tabell 1a. Bakgrundsfaktorer vid födelsen jämfört senare utfall i långvarig arbetslöshet mellan 18–24 år.

		Långvarig ungdomsarbetslöshet i 180 dagar eller mer (N)	%	Totalt (N)
INDIVID				
Kön	Män	66 656	30,6	217 560
	Kvinnor	53 163	25,7	206 977
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Födelse­land	Sverige	112 126	27,8	402 776
	Annat	7 693	35,4	21 761
	Totalt	119 819	28,2	424 537

Tabell 1b. Bakgrundsfaktorer vid avgångsbetyget i årskurs 9 jämfört senare utfall i långvarig arbetslöshet mellan 18–24 år.

	Långvarig ungdomsarbetslöshet i 180 dagar eller mer (N)	%	Totalt (N)	
INDIVID				
Betyg	Låga	35 756	48,7	73 490
	Medellåga	44 502	34,4	129 457
	Medelhöga	32 678	21,4	152 373
	Höga	6 883	9,9	69 217
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Antal år sedan immigration	Födda i Sverige	112 187	27,8	402 947
	1	333	36,8	906
	2–14	6 422	35,9	17 896
	15–17	877	31,5	2 788
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Antal flyttar	0	30 087	30,1	100 033
	1	16 226	26,9	60 414
	2–4	45 905	26,5	173 344
	5–17	27 601	30,4	90 746
	Totalt	119 819	28,2	424 537
FAMILJ				
Civilstånd mamma	Gift/sammanboende	75 759	25,3	299 346
	Ogift	21 274	37,1	57 360
	Skild	20 702	33,8	61 236
	Änka	844	30,1	2 800
	Totalt	118 579	28,2	420 742
Födelseland föräldrar	Båda föräldrarna Sverige	95 375	27,1	351 870
	En förälder Sverige	10 665	31,2	34 194
	En förälder Norden	4 703	37,9	12 417
	En förälder EU28	1 484	29,6	5 014
	En förälder Europa utom EU28	3 834	37,4	10 243
	Båda föräldrarna utom Europa	3 758	34,8	10 799
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Högsta utbildning mamma	Förgymnasial upp till 9 år	37 621	36,3	103 766
	Gymnasial utbildning <3år	53 941	30,0	179 800
	Gymnasial utbildning >3år	8 787	23,6	37 160

	Eftergymnasial utbildning <3år	10 892	20,0	54 607
	Eftergymnasial utbildning >3år	6 247	14,8	42 130
	Forskarutbildning	47	7,8	600
	Totalt	117 535	28,1	418 063
Socioekonomiskt index mamma				
	Ej facklärd arbetare	42 656	33,3	128 028
	Facklärd arbetare	14 167	29,1	48 694
	Lägre tjänstemän	17 640	25,1	70 240
	Tjänstemän mellannivå	13 190	19,2	68 658
	Högre tjänstemän + Ledande befattningar + Fria yrkesutövare	3 168	16,2	19 543
	Företagare (exklusive lantbrukare)	2 977	25,5	11 664
	Lantbrukare	571	16,8	3 389
	Övriga (oklassificerade + uppgift saknas)	6 751	32,9	20 507
	Totalt	101 120	27,3	370 723
OMRÅDE				
Andel högutbildade	1 Hög	77 737	26,7	290 880
	2 Medelhög	28 686	28,5	101 263
	3 Låg	2 499	24,6	10 146
	Totalt	109 104	27,1	402 289
Andel utrikes födda	1 Låg	24 741	27,8	89 106
	2 Medelhög	52 036	27,0	192 883
	3 Hög	43 042	30,2	142 548
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Andel arbetslösa	1 Låg	19 123	16,2	117 842
	2 Medelhög	33 288	22,6	147 635
	3 Hög	13 836	28,9	47 946
	Totalt	66 247	21,1	313 423

*Rankade församlingar: 1= De 50% mest resursstarka församlingarna. 2 = De 40% av församlingarna som befinner sig >10 <50 %. 3= De 10% mest resurssvaga församlingarna.

Tabell 1c. Bakgrundsfaktorer vid 18–24 års ålder jämfört utfall i långvarig arbetslöshet under samma period.

	Långvarig ungdomsarbetslöshet i 180 dagar eller mer (N)	%	Totalt (N)	
INDIVID				
Utbildningsnivå vid 24 år	Förgymnasial + 2-årig gymnasial utbildning	50 472	50,0	101 008
	3-årig gymnasial utbildning	53 101	28,9	183 698
	Eftergymnasial utbildning < 3år	12 654	15,8	79 995
	Eftergymnasial utbildning > 3år	2 324	4,5	51 764
	Totalt	118 551	28,5	416 465
Psykisk ohälsa, sjukhusinläggning Hela perioden 0–24 år	Nej	106 357	27,1	392 825
	Ja	13 462	42,5	31 712
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Alkoholrelaterad diagnos, sjukhusinläggning Hela perioden 0–24 år	Nej	115 771	27,9	415 498
	Ja	4 048	44,8	9 039
	Totalt	119 819	28,2	424 537
FAMILJ				
Psykisk ohälsa, sjukhusinläggning Hela perioden 0–24 år	Nej	104 543	27,3	383 098
	Ja	15 276	36,9	41 439
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Alkoholrelaterad diagnos, sjukhusinläggning Hela perioden 0–24 år	Nej	115 162	27,9	413 079
	Ja	4 657	40,6	11 458
	Totalt	119 819	28,2	424 537

OMRÅDE (rankade församlingar)*				
Andel arbetslösa	1 Låg	25 864	22,7	113 786
	2 Medelhög	62 292	29,5	211 250
	3 Hög	31 663	34,1	92 791
	Totalt	119 819	28,7	417 827
Medelinkomst	1 Hög	68 948	27,9	246 932
	2 Medelhög	45 489	28,8	158 069
	3 Låg	5 382	42,0	12 826
	Totalt	119 819	28,7	417 827
Andel utrikes födda	1 Låg	19 938	33,5	59 585
	2 Medelhög	57 090	29,8	191 348
	3 Hög	42 791	24,6	173 604
	Totalt	119 819	28,2	424 537
Andel högutbildade	1 Hög	89 263	27,1	329 341
	2 Medelhög	28 473	34,9	81 502
	3 Låg	2 083	29,8	6 984
	Totalt	119 819	28,7	417 827
Andel med ekonomiskt bistånd	1 Låg	17 959	20,4	88 117
	2 Medelhög	41 916	23,7	177 044
	3 Hög	21 942	26,2	83 831
	Totalt	81 817	23,4	348 992

*Rankade församlingar: 1= De 50% mest resursstarka församlingarna. 2 = De 40% av församlingarna som befinner sig >10 <50 %. 3= De 10% mest resurssvaga församlingarna.

Supplement. Bestämningsfaktorer utifrån områdestyper.

Den komplementära Tabell S1 visar data för hur de individuella och familjefaktorerna påverkar de relativa riskerna (RR) för långvarig ungdomsarbetslöshet i alla områden sammantaget. Tabell S1 visar även hur RR påverkas i de tre riskområdestyperna, med den högsta andelen utrikes födda, den högsta andelen arbetslösa och den lägsta inkomstnivån. Resultaten i Tabell S1 beskrivs också i texten nedan, som kommenterar likheter och skillnader mellan områdestyperna.

Likheter mellan de tre områdestyperna

Vissa riskfaktorer för långvarig ungdomsarbetslöshet mellan 18 och 24 års ålder var gemensamma för de tre områdestyperna (Tabell S1). Faktorer som ökade risken var låga betyg, ökande ålder hos individen, att ha varit inlagd på sjukhus på grund av psykisk ohälsa, att ha flyttat många gånger, ekonomiskt bistånd i familjen, att ha föräldrar med annat civilstånd än gift, samt att vid tiden för avgångsbetyget i årskurs 9 ha bott i en församling med hög arbetslöshet. Kvinnorna hade en något lägre risk att drabbas av långvarig ungdomsarbetslöshet jämfört med männen, men skillnaden var marginell och motiverade inte till att redovisa resultaten utifrån kön.

Skillnader mellan de tre områdestyperna

Hög andel utrikes födda. Förutom de riskfaktorer som var gemensamma för de tre områdestyperna fanns ytterligare faktorer som i områden med hög andel utrikes födda innebar en *ökad* risk: utrikes födda föräldrar, att ha en förälder som varit inlagd på sjukhus för psykisk ohälsa, anknytning till den näst högsta tätortsgraden vid födelsen, anknytning till de flesta SKL-regioner vid tiden för avgångsbetyget, om individen vid tiden för avgångsbetyget hade bott i ett område med hög andel utrikes födda eller arbetslösa, samt att vid 18–24 års ålder ha bott i ett område med låg medelinkomst, låg andel högutbildade, hög andel arbetslösa eller hushåll med ekonomiskt bistånd.

Faktorer som i områden med hög andel utrikes födda innebar en *minskad* risk var: att ha en äldre mamma, att ha en mamma med högre SEI eller med eftergymnasial utbildning >3år, anknytning till en viss tätortsgrad vid födelsen, att vid tiden för avgångsbetyget ha bott i förortskommuner till storstäder eller i ett område med låg andel högutbildade.

Hög andel arbetslösa. Förutom de riskfaktorer som var gemensamma för de tre områdestyperna fanns ytterligare faktorer som i områden med hög andel arbetslösa innebar en *ökad* risk: att ha utrikes födda föräldrar, att ha en pappa som varit inlagd på sjukhus för psykisk ohälsa, att ha bott i den näst högsta eller högsta tätortsgraden vid tiden för individens födelse, att vid tiden för avgångsbetyget ha bott i de flesta SKL-regioner, att vid tiden för avgångsbetyget ha bott i ett område med hög andel arbetslösa, samt att mellan 18 och 24 år också ha bott i ett område med låg medelinkomst eller medelhög andel högutbildade.

Faktorer som i områden med hög andel arbetslösa innebar en *minskad* risk var: att ha en äldre mamma, att ha en mamma med eftergymnasial utbildning längre än 3 år, att vid tiden för avgångsbetyget ha bott i förortskommuner till storstäder eller ett område med medelhög andel högutbildade, samt att mellan 18 och 24 år också ha bott i ett område med medelhög eller hög andel mottagare av ekonomiskt bistånd respektive utrikes födda.

Låg medelinkomst. Förutom de riskfaktorer som var gemensamma för de tre områdestyperna fanns ytterligare faktorer som i områden med låg medelinkomst innebar en *ökad* risk: anknytning till högsta tätortsgraden, att vid tiden för avgångsbetyget ha bott i ett område med hög andel arbetslösa eller låg alternativt medelhög andel högutbildade, samt att mellan 18 och 24 år också ha bott i ett område med hög andel arbetslösa. Att ha utrikes födda föräldrar eller föräldrar som varit inlagda på sjukhus för psykisk ohälsa innebar inte längre ökad risk för långvarig ungdomsarbetslöshet.

Faktorer som i områden med låg medelinkomst innebar en *minskad* risk var: att ha en mamma med den högsta utbildningsgraden, att ha en mamma med ledande befattning/fritt yrke, att vid tiden för avgångsbetyget ha bott i vissa SKL-regioner eller i ett område med hög andel utrikes födda, samt att mellan 18 och 24 år också ha bott i ett område med låg andel högutbildade. Att ha föräldrar med högre utbildning eller socioekonomiskt index innebar inte längre en lägre risk för långvarig ungdomsarbetslöshet.

Tabell S1. Sambandsanalys mellan individuella, familje- och områdesfaktorer, med ömsesidig justering. Stratifiering utifrån områdesnivå.

	Alla områden	Områden högst andel (%) utrikes födda	Områden högst andel (%) arbetslösa	Områden lägst medelinkomst	
	Justerat för faktorer på Individnivå Familjenivå Ej justerat på områdesnivå RR (KI) ^p	Justerat för faktorer på Individnivå Familjenivå Områdesnivå RR (KI) ^p	Justerat för faktorer på Individnivå Familjenivå Områdesnivå RR (KI) ^p	Justerat för faktorer på Individnivå Familjenivå Områdesnivå RR (KI) ^p	
INDIVIDUELLA FAKTORER	Betyg				
	Låga	3,59 (3,5 - 3,69)***	4.53 (4.24 - 4.83)***	3.46 (3.23 - 3.71)***	2.29 (1.92 - 2.73)***
	Medellåga	2,83 (2,75 - 2,9)***	3.29 (3.09 - 3.5)***	2.69 (2.51 - 2.88)***	1.93 (1.63 - 2.29)***
	Medelhöga	1,93 (1,88 - 1,98)***	2.06 (1.93 - 2.19)***	1.77 (1.66 - 1.9)***	1.51 (1.27 - 1.79)***
	Höga	1	1	1	1
	Kön, kvinnor jämfört män	0,96 (0,95 - 0,97)***	0.95 (0.93 - 0.98)***	0.88 (0.86 - 0.91)***	0.92 (0.86 - 0.98)*
	Födelseår, yngre jämfört äldre	0,87 (0,85 - 0,89)***	0.81 (0.77 - 0.85)***	0.88 (0.82 - 0.93)***	0.82 (0.71 - 0.95)**
	Många flyttar	1,02 (1,02 - 1,02)***	1.03 (1.02 - 1.03)***	1.03 (1.02 - 1.03)***	1.04 (1.03 - 1.05)***
	Avgångsår årskurs 9	1 (0,97 - 1,02)	1.07 (1.01 - 1.13)*	1.02 (0.96 - 1.08)	1.05 (0.91 - 1.21)
	Sjukhusinläggningar för psykisk ohälsa	1,21 (1,19 - 1,23)***	1.3 (1.25 - 1.35)***	1.18 (1.13 - 1.23)***	1.1 (1 - 1.22)*
	Typ av SKL-region årskurs 9				
	1. Storstäder	1	1	1	1
	2. Förortskommuner tillorstäder	0,8 (0,78 - 0,82)***	0.87 (0.82 - 0.92)***	0.85 (0.77 - 0.93)***	0.85 (0.71 - 1.03)
	3. Större städer	1,23 (1,2 - 1,26)***	1.25 (1.19 - 1.32)***	1.19 (1.11 - 1.28)***	0.93 (0.8 - 1.08)
	4. Förortskommuner till större städer	1,06 (1,02 - 1,1)**	1.13 (1.03 - 1.23)**	1.09 (0.98 - 1.22)	0.76 (0.61 - 0.96)*
	5. Pendlingskommuner	1,09 (1,06 - 1,13)***	1.18 (1.1 - 1.27)***	1.11 (1 - 1.22)*	0.62 (0.5 - 0.78)***
	6. Turism- och besöksnäringkommuner	1,2 (1,16 - 1,24)***	1.23 (1.1 - 1.37)***	1.14 (1.03 - 1.26)**	0.78 (0.62 - 0.97)*
7. Varuproducerande kommuner	1,09 (1,06 - 1,12)***	1.22 (1.14 - 1.31)***	1.25 (1.15 - 1.37)***	0.71 (0.57 - 0.89)**	
8. Glesbygdskommuner	1,42 (1,37 - 1,48)***	1.43 (1.25 - 1.64)***	1.29 (1.17 - 1.41)***	0.93 (0.76 - 1.14)	
9. Kommuner i tätbefolkad region	1,15 (1,12 - 1,18)***	1.27 (1.19 - 1.36)***	1.07 (0.97 - 1.17)	0.73 (0.6 - 0.87)***	
10. Kommuner i glesbefolkad region	1,54 (1,49 - 1,58)***	1.24 (1.12 - 1.37)***	1.36 (1.26 - 1.48)***	0.9 (0.75 - 1.08)	
FAMILJEFAKTORER	Civilstånd, föräldrar				
	Gift (ref)	1	1	1	1
	Ogift	1,18 (1,16 - 1,19)***	1.23 (1.19 - 1.28)***	1.25 (1.2 - 1.29)***	1.2 (1.1 - 1.31)***
	Separerad	1,13 (1,12 - 1,15)***	1.21 (1.17 - 1.25)***	1.21 (1.16 - 1.25)***	1.17 (1.07 - 1.27)***
	Änka	1,03 (0,97 - 1,1)	1.01 (0.86 - 1.2)	1.08 (0.92 - 1.26)	1.22 (0.75 - 1.99)
	Ålder mamma	0,99 (0,99 - 0,99)***	0.99 (0.99 - 1)***	0.99 (0.98 - 0.99)***	1 (0.99 - 1.02)
	Födelseregion, föräldrar				
	Båda föräldrarna födda i Sverige	1	1	1	1
	En förälder född i Sverige	1,11 (1,09 - 1,12)***	1.12 (1.07 - 1.16)***	1.16 (1.11 - 1.21)***	1.02 (0.91 - 1.13)
	En förälder född i Norden	1,14 (1,11 - 1,17)***	1.17 (1.11 - 1.24)***	1.19 (1.12 - 1.27)***	1.12 (0.98 - 1.27)
	En förälder född inom EU28	1,2 (1,12 - 1,29)***	1.19 (1.06 - 1.33)**	1.3 (1.14 - 1.47)***	1.2 (0.95 - 1.52)
	En förälder född i Europa, en utom EU28	1,42 (1,36 - 1,48)***	1.29 (1.2 - 1.38)***	1.25 (1.14 - 1.36)***	1.16 (0.99 - 1.35)
	Båda föräldrarna födda utom Europa	1,22 (1,12 - 1,32)***	1.26 (1.14 - 1.39)***	1.3 (1.14 - 1.48)***	1.17 (0.94 - 1.46)
	Utbildning, föräldrar				
	Förgymnasial kortare än 9 år	1	1	1	1
	Förgymnasial 9 år	1,02 (1 - 1,04)	1.01 (0.95 - 1.07)	0.99 (0.93 - 1.06)	1.08 (0.94 - 1.23)
	Gymnasial högst 2 år	1,01 (0,99 - 1,03)	1.01 (0.95 - 1.07)	0.97 (0.91 - 1.04)	1.12 (0.98 - 1.28)
Gymnasial 3 år	0,97 (0,94 - 0,99)*	0.93 (0.86 - 1)	0.95 (0.87 - 1.03)	1.01 (0.84 - 1.22)	
Eftergymnasial <3år	0,94 (0,92 - 0,97)***	0.94 (0.87 - 1.01)	0.89 (0.82 - 0.97)**	1.11 (0.91 - 1.34)	
Eftergymnasial >3år	0,84 (0,81 - 0,87)***	0.83 (0.76 - 0.91)***	0.79 (0.72 - 0.88)***	1.05 (0.84 - 1.32)	
Forskarutbildning	0,55 (0,39 - 0,76)***	0.59 (0.32 - 1.07)	0.67 (0.3 - 1.52)	0 (0 - 0)***	

FAMILJFAKTORER, forts	Socioekonomiskt index (SEI), föräldrar				
	Ej facklärda i tjänsteproduktion	0,99 (0,97 - 1,02)	1.06 (1 - 1.11)*	1.02 (0.96 - 1.08)	1.02 (0.9 - 1.16)
	Ej facklärda i varuproduktion	1	1	1	1
	Facklärda i varuproduktion	1,03 (1 - 1,07)*	1.05 (0.97 - 1.14)	0.99 (0.9 - 1.09)	1.07 (0.87 - 1.32)
	Facklärda i tjänsteproduktion	0,97 (0,95 - 0,98)***	0.97 (0.93 - 1.01)	0.95 (0.91 - 1)*	1.03 (0.92 - 1.16)
	Lägre tjänstemän I	0,96 (0,94 - 0,97)***	0.96 (0.91 - 1.01)	1 (0.95 - 1.06)	1.02 (0.9 - 1.16)
	Lägre tjänstemän II	0,93 (0,92 - 0,95)***	0.92 (0.87 - 0.96)***	0.95 (0.9 - 1)	0.94 (0.82 - 1.08)
	Tjänstemän mellannivå	0,92 (0,9 - 0,94)***	0.88 (0.84 - 0.93)***	0.98 (0.92 - 1.03)	0.95 (0.82 - 1.1)
	Högre tjänstemän/ ledande befattningar	0,88 (0,85 - 0,91)***	0.84 (0.77 - 0.92)***	0.96 (0.87 - 1.06)	0.84 (0.64 - 1.09)
	Ledande befattningar	0,83 (0,76 - 0,91)***	0.75 (0.58 - 0.96)*	0.91 (0.7 - 1.18)	1.08 (0.49 - 2.42)
	Fria yrkesutövare med akademiska yrken	1,04 (0,8 - 1,35)	0.97 (0.51 - 1.83)	1.64 (0.77 - 3.49)	0 (0 - 0)***
	Företagare (exklusive lantbrukare)	0,91 (0,89 - 0,94)***	0.92 (0.84 - 1)	0.92 (0.84 - 1.01)	1.04 (0.85 - 1.28)
	Lantbrukare	0,73 (0,67 - 0,78)***	0.65 (0.49 - 0.87)**	0.79 (0.63 - 0.99)*	0.74 (0.52 - 1.07)
	Oklassificerade anställda	1,01 (0,99 - 1,03)	1.05 (0.99 - 1.1)	1.04 (0.98 - 1.1)	1.09 (0.97 - 1.24)
	Uppgift saknas	0,92 (0,85 - 0,98)*	0.91 (0.75 - 1.1)	1.09 (0.91 - 1.31)	1.3 (0.89 - 1.92)
	Ekonomiskt bistånd i familjen	1,15 (1,13 - 1,17)***	1.19 (1.15 - 1.24)***	1.12 (1.08 - 1.17)***	1.12 (1.03 - 1.23)*
	Psykisk ohälsa, sjukhusinläggningar mamma	1,04 (1,03 - 1,06)***	1.06 (1.02 - 1.1)**	1.03 (0.98 - 1.07)	1.04 (0.94 - 1.14)
	Psykisk ohälsa, sjukhusinläggningar pappa	1,06 (1,05 - 1,08)***	1.08 (1.05 - 1.12)***	1.12 (1.08 - 1.16)***	1.08 (0.99 - 1.18)
	Befolkningstäthet, invånare/km²				
	200-499	1 (0,97 - 1,04)	0.96 (0.86 - 1.07)	0.97 (0.9 - 1.06)	0.97 (0.8 - 1.17)
	500-999	1,03 (1 - 1,06)	1.05 (0.95 - 1.15)	1.06 (0.98 - 1.15)	0.99 (0.83 - 1.19)
	1000-1999	1,02 (1 - 1,05)	0.93 (0.85 - 1.01)	0.93 (0.87 - 1)	0.91 (0.76 - 1.09)
	2000-4999	1,03 (1,01 - 1,05)**	0.93 (0.87 - 1)*	1 (0.94 - 1.06)	0.92 (0.78 - 1.1)
	5000-9999	1,08 (1,05 - 1,1)***	1.02 (0.96 - 1.08)	1 (0.94 - 1.06)	1 (0.85 - 1.17)
	10000-19999	1,08 (1,06 - 1,11)***	1.04 (0.98 - 1.11)	1 (0.94 - 1.07)	1.1 (0.91 - 1.33)
	20000-49999	1,13 (1,11 - 1,15)***	1.03 (0.97 - 1.09)	1.03 (0.97 - 1.08)	0.84 (0.71 - 1)
	50000-99999	1,1 (1,08 - 1,12)**	1.06 (1 - 1.12)*	1.11 (1.05 - 1.17)***	1.08 (0.92 - 1.28)
>=99999	1,11 (1,08 - 1,14)***	1.04 (0.98 - 1.11)	1.08 (1 - 1.16)*	1.17 (1.01 - 1.36)*	
OMRÅDES-FAKTORER ÅK 9	Högutbildade, kontext avgångsbetyg	1 Hög andel			
		2 Medelhög andel	0.94 (0.91 - 0.97)***	0.93 (0.89 - 0.96)***	1.15 (1.06 - 1.26)**
		3 Låg andel	0.82 (0.73 - 0.93)**	0.94 (0.85 - 1.04)	1.26 (1.09 - 1.46)**
	Utrikes födda, kontext avgångsbetyg	1 Låg andel			
		2 Medelhög andel	1.02 (0.97 - 1.07)	1 (0.97 - 1.04)	0.96 (0.85 - 1.08)
		3 Hög andel	1.34 (1.27 - 1.42)***	0.97 (0.92 - 1.02)	0.84 (0.72 - 0.97)*
	Arbetslöshet, kontext avgångsbetyg	1 Låg andel			
		2 Medelhög andel	1.09 (1.05 - 1.13)***	1.25 (1.2 - 1.31)***	1.07 (0.96 - 1.2)
		3 Hög andel	1.14 (1.1 - 1.2)***	1.65 (1.57 - 1.73)***	1.17 (1.02 - 1.34)*
OMRÅDESFAKTORER 18-24ÅR	Arbetslöshet, kontext 18-24 år	1 Låg andel			
		2 Medelhög andel	1.29 (1.23 - 1.35)***	-	1.22 (0.99 - 1.51)
		3 Hög andel	1.57 (1.48 - 1.67)***	-	1.99 (1.6 - 2.47)***
	Medelinkomst, kontext 18-24 år	1 Hög			
		2 Medelhög	1 (0.97 - 1.04)	1.03 (0.99 - 1.07)	-
		3 Låg	1.31 (1.24 - 1.39)***	1.31 (1.23 - 1.39)***	-
	Högutbildade, kontext 18-24 år	1 Hög andel			
		2 Medelhög andel	1.04 (1.01 - 1.08)*	1.15 (1.1 - 1.2)***	0.82 (0.75 - 0.9)***
		3 Låg andel	0.81 (0.7 - 0.95)**	1 (0.89 - 1.13)	0.69 (0.6 - 0.8)***
	Ekonomiskt bistånd, kontext 18-24 år	1 Låg andel			
		2 Medelhög andel	1.09 (0.99 - 1.19)	0.66 (0.62 - 0.71)***	0.89 (0.75 - 1.04)
		3 Hög andel	1.29 (1.18 - 1.42)***	0.75 (0.69 - 0.8)***	0.86 (0.71 - 1.04)
Utrikes födda, kontext 18-24 år	1 Låg andel				
	2 Medelhög andel	-	0.94 (0.9 - 0.99)*	1.05 (0.9 - 1.22)	
	3 Hög andel	-	0.84 (0.79 - 0.89)***	0.85 (0.71 - 1.01)	

***: P<0.001, **: P<0.01, *: P<0.05

SKL-regioner, beskrivning enligt SKL

1. Storstäder – Kommuner med en folkmängd som överstiger 200 000 invånare. (3 kommuner)
2. Förortskommuner till storstäder – Kommuner där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun. Det vanligaste utpendlingsmålet ska vara någon av storstäderna. (38 kommuner)
3. Större städer – Kommuner med 50 000–200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent. (31 kommuner)
4. Förortskommuner till större städer – Kommuner där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i en annan kommun. Det vanligaste utpendlingsmålet ska vara någon av de större städerna i grupp 3. (22 kommuner)
5. Pendlingskommuner – Kommuner där mer än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till en annan kommun. (51 kommuner)
6. Turism- och besöksnäringkommuner – Kommuner där antalet gästnätter på hotell, vandrarhem och campingar överstiger 21 per invånare eller där antalet fritidshus överstiger 0,20 per invånare. (20 kommuner)
7. Varuproducerande kommuner – Kommuner där 34 procent eller mer av nattbefolkningen mellan 16 och 64 år är sysselsatta inom tillverkning och utvinning, energi och miljö samt byggverksamhet (SNI2007). (54 kommuner)
8. Glesbygdskommuner – Kommuner med en tätortsgrad understigande 70 procent och mindre än åtta invånare per kvadratkilometer. (20 kommuner)
9. Kommuner i tätbefolkad region – Kommuner med mer än 300 000 personer inom en radie på 112,5 kilometer. (35 kommuner)
10. Kommuner i glesbefolkad region – Kommuner med mindre än 300 000 personer inom en radie på 112,5 kilometer. (16 kommuner)

ISBN 978-91-87691-44-7

**Centrum för epidemiologi
och samhällsmedicin**

STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING